

Heliamphora: ba³/₄inn[©] (nebo slune[•]n[•]-) rostliny s I[•]j[•]kami

P[•]sp[•]vek p[•]idal Radek Kastner

[04.04.2008]

Aktualizov[•]ino [12.04.2008]

O: Heliamphora je n[•]dhern[•]½m rodem rostlin, kter[•]
tvo[•] I[•]j[•]ky, z Guyansk[•] vyso[•]iny v ji[•]n[•]- Americe.

Sch[•]matick[•] mapa tepuis

Foto Galleria Carnivora[•]Barry Rice

V t[•]to oblasti v

bl[•]zkosti spole[•]n[•]½ch hranic Braz[•]lie, Venezuely a Guyany, se do v[•]½j[•]ky 600-1000 m nad okoln[•]m ter[•]nem ty[•] obrovsk[•] ploch[•] (stolov[•]) hory zvan[•] tepuis. Okraje t[•]cho hor jsou velkolep[•] p[•]kr[•] takov[•]½m zp[•]sobem, [•]se to a[•]¼ vzp[•]r[•] norm[•]ln[•]m smysl[•]m. Tepuis jsou sou[•]st[•] Guyansk[•]ho [•]tu, domovinou mokr[•]½ch les[•] a horsk[•]ch savan. Teploty na vrchol[•]ch tepuis se pohybuj[•] mezi 8-20[•]C, s chladn[•]½mi, ale obvykle bezmrazov[•]½mi nocemi. Mno[•]stv[•] de[•]½ov[•]½ch sr[•]¼ek je t[•]m[•]½[•] konstatn[•]-, mezi 200-400 cm ro[•]n[•]. Tyto chladn[•] de[•]½ sm[•]½vaj[•] uvoln[•]n[•]½ material z povrchu vrchol[•] tepuis, co[•]¼ znamen[•], [•] kumulace p[•]dy je zde velmi vz[•]cn[•]. Vzhledem k tomu, [•] jsou jednotliv[•] tepuis od sebe izolov[•]iny, evoluce nabrala r[•]zn[•] sm[•]ry na ka[•]¼d[•] z vrchol[•], tak[•]¼e ka[•]¼d[•]½ vrchol tepui m[•]¼e m[•]-t sv[•] vlastn[•]- slo[•]en[•]- unik[•]tn[•]-ch druh[•] - 33% v[•]½ech druh[•] rostouc[•]ch na tepuis se nevyskytuje nikde jinde na sv[•]t[•]!

Existuj[•] dv[•] hlavn[•]- oblasti v[•]½skytu rodu Heliamphora, z[•]padn[•]- oblasti dominuje Duida a Cerro de la Neblina, v[•]½chodn[•]- oblast sest[•]v[•] z mnoha jednotliv[•]½ch tepuis ty[•] c[•]ch se vzh[•]ru z Gran Sabany (rozlohou obrovsk[•], savanou pokryt[•] vyso[•]ina).

Je obvykl[•], [•] lid[•] uva[•]½uj[•] o rodu Heliamphora jako rodu [•]ch[•] rostlin tvo[•] c[•]ch I[•]j[•]ky, ale mysl[•]-m, [•] toto je nef[•]rov[•]½ charakteristika zalo[•]en[•] na nef[•]r n[•]zorech. Zapr[•]½, (Heliamphora) I[•]j[•]ky t[•]cho rostlin nemaj[•] [•]½dn[•]½ velk[•] v[•]½ko, tak typick[•] u jin[•]½ch rostlin s I[•]j[•]kami (nap[•] u [•]pirlic). To mne nep[•]ekvuje, proto[•]¼e I[•]j[•]ky rostlin rodu Heliamphora m[•]-sto toho maj[•]- slo[•]½itou strukturu zvanou nektarov[•]½ v[•]½lec (nebo nektarov[•]½ [•]ce[•]), kter[•] se li[•]½ druh od druhu. Zadr[•]½, I[•]j[•]ky rodu Heliamphora pravd[•] podobn[•] nevytv[•]½mej[•]- tr[•]vic[•]- enzymy. Jasn[•], ani Darlingtonia californica je nevytv[•]½, ale nikdo si netroufne nazvat tuto rostlinu primitivn[•]-! I kdy[•]¼ jsou zde jist[•] d[•]½kazy toho, [•] nap[•]klad Heliamphora tatei vytv[•]½ tr[•]vic[•]- enzymy. Zat[•]et[•]-, po dlouhou dobu m[•]ly fotografie rostlin z p[•]rody i kultivace tendenci zobrazovat rostliny rodu Heliamphora, kter[•] byly cel[•] zelen[•] a nebyly p[•]-li[•]½ atraktivn[•], pigmentov[•]iny. Tak se st[•]½valo, [•] to [•]nilo pohled na n[•] opravdu nudn[•]½m. Nov[•]½½- fotografie rostlin v p[•]rod[•] zobrazuj[•] rostliny s opravdu velkolep[•]½m zabarven[•]m. No a na z[•]v[•]r, a velmi hloup[•], si lid[•] dlouhou dobu spojuj[•] tepuis s p[•]-b[•]hy o [•]½tracen[•]½ sv[•]t[•] [•], ustrnul[•]½m v [•]ase a os[•]-dlen[•]½ dinosaury. No a proto p[•]ece mus[•]- b[•]½t Heliamphora prost[•] primitivn[•]-m rodem. Bah!

Heliamphora nutans - detail lÁky a cel½ trs; H. heterodoxa — nutans

Foto Galleria Carnivora©Barry Rice

Jmno Heliamphora nutans bylo vytvoeno Georgem Benthamem pro prvn- druh, kter½ byl objeven (Robertem Schomburgkem v roce 1839). NÁzvem Heliamphora má na mysli oznaenÁ-, kterÁ by tyto rostliny spojovalo s ba¼inami œmarsh pitcherœ (helos=ba¼ina, ba¼innÁ; nÁjdoaba/lÁka). I kdy¼ jejÁ- jmno svÁj dÁ- k tomu, aby bylo pÁ™eklÁj dÁjno a spojovÁjno se sluncem œ œœsun pitcherœ (sluneÁnÁ- nÁjdoaba/lÁka, proto¼e helios=slunce). Ale tohle dÁlenÁ- a spojovÁjnÁ- je v podstatÁ velice hloupÁ, vzhledem k tomu, Á¼e jde o obecnÁ jmno umÁle vykonstruovanÁ a je ÁplnÁ jedno, jak ho rozpitvÁjíte. JÁj prostÁ preferuji Á™Á-kat jim Heliamphora. (jakÁ jednoduchÁ v ÁeÁitinÁ, pozn. pÁ™ekl.)

Rostliny rodu Heliamphora pou¼vÁjÁ- jednoduchou strategii gravitaÁnÁ-ch pastÁ-. Hmyz je k lÁkÁjm lÁkÁjn pestr½m zabarvenÁ-m rostlin a, v nÁkter½ch pÁ™Á-padech, medovou vÁnÁ-. V podstatÁ je lÁtajÁ-cÁ- krmivo pÁ™itahovÁjno na nektarov½ vÁ¼bÁ, Á¼ek na vrcholu lÁky, proto¼e jsou zde produktivnÁ- nektarovÁ Á¼lÁjzy. Jakmile se nasytÁ-, nepostÁ™ehnou volÁjnÁ- smrti na zrádnÁm povrchu lÁek. NÁkteÁ™Á- svou hru prohrajÁ-. VnitÁ™nÁ- strana lÁek je ozdobena dolÁ obrÁcen½mi chlupy (jejich vzhled a rozmÁstÁnÁ- se liÁjÁ- druh od druhu) a tyto chlupy zvyÁjijÁ- efektivitu loveck½ch schopnostÁ- pasti. Dno lÁky je naplnÁno tekutinou, ve kterÁ se koÁ™ist utopÁ-. TrÁjvenÁ- probÁhÁj pomocÁ- bakteriÁ-, i kdy¼ trÁjvicÁ- enzymy má¼e produkovat snad alespoÁ Heliamphora tatei.

LÁky rodu Heliamphora majÁ- Á¼asnou adaptaci, aby zabrájily svÁmu pÁ™eplnÁnÁ-dÁky nadmÁrn½m deÁjÁm na vrcholcÁ-ch tepui. LÁky majÁ- mal½ pÁr nebo ÁjtÁrbinu (druh od druhu), kterÁ ÁÁinkujÁ- jako okap pro odvod pÁ™ebyteÁnÁ vody. Á¼jdn½ jin½ druh maso¼rav½ch rostlin tuto vychytÁjvku nemáj. Druhy rodu Heliamphora jsou primitivnÁ-? Bah!

Je tu ponÁkud rozpor mezi zprávami o mno¼stvÁ- chycenÁ koÁ™isti. NÁkteÁ™Á- pozorovatelÁ pÁ-ÁjÁ- o tom, Á¼e nenalezli v lÁkÁjch skoro Á¼jdnou koÁ™ist, zatÁ-mco jinÁ- pozorovali mno¼stvÁ- chycenÁ koÁ™isti. Nemohu vÁjm nabÁ-dnout Á¼jdnÁ vyÁ™eÁjenÁ- nebo zdÁvodnÁnÁ- tÁchto odliÁjn½ch zpráv!

KvÁty rodu Heliamphora jsou pÁ™ekvapivÁ podobnÁ sv½m vzhledem tÁm u jednodÁlo¼nÁch rostlin a majÁ- od 4 do 6 okvÁtnÁch lÁ-stkÁ-.

Existuje mnoho polemiky na tÁma poÁtu druhÁ tohoto rodu a zaÁ™azenÁ- jednotliv½ch druhÁ-. Máj bÁt ta Ái ta rostlina separÁjtnÁ-m druhem, nebo jde pouze o varietu atd.? Jsou zde, myslÁ-m, tÁmi problÁomy, kterÁ tento problÁom zpÁ-sobujÁ-. ZaprvÁ, tepuis jednoduÁje nejsou doposud dostateÁnÁ prozkoumÁjny. Je slo¼itÁ se na nÁ dostat, tÁ¼kÁ je pÁ™ejÁ-t a zÁ-skat povolenÁ- pro vÁ¼zkum je prakticky nemo¼nÁ zÁ-skat. TudÁ-¼ nemájme naprosto Á¼jdnÁ komplexnÁ- porozumÁnÁ- pro rostliny a jejich prostÁ™edÁ-, ve kterÁm se nachÁzejÁ- na tepuis. ZadruhÁ, soubÁ¼nÁ se vyskytujÁ-cÁ- procesy hybridizace a specializace na fragmentovan½ch tepuis zvyÁjijÁ- soubor populacÁ- heliamfor, kterÁ matou pÁ™mi jejich klasifikaci to pÁ™esnáho botanickÁho taxonu/druhu. ZatÁ™etÁ-, rozliÁnÁ- vÁdci majÁ- rÁznÁ definice a pohledy na to, jak ustanovit samostatn½ druh. Nechci se tady pasovat do role odbornÁ-ka na tento rod. Nikdy jsem nebyl v jÁnÁ- Americe a nikdy jsem nevidÁl heliamfory v pÁ™Á-rodÁ. TudÁ-¼ svÁj seznam jednotliv½ch druhÁ heliamfor mohu vytvoÁ™it pouze na zÁkladÁ nÁjzorÁ a argumentÁ- vÁdcÁ-, kteÁ™Á- se zabÁ¼vajÁ- tÁ-mto rodem jako celkem. Budu se Á™Á-dit systÁmem pÁ™edstaven½m Stewartem McPhersonem (2006), okoÁ™enÁ, nÁ¼

pohledy Berryho et al. (2005), i kdyby v následném seznamu je možná; trošku v c
rozelená, nebyly abych s ním byl úplně spokojen.

Jedno je jisté, počet hesel v mém seznamu druhů rodu *Heliophora* se
v budoucnu dozajista rozroste!

Page citations: Berry,
P., et al. 2005; Givnish, T.J. et al. 2000; Jaffe, K., et al. 1992; Juniper,
B.E., et al. 1989; Lloyd, F.E. 1942; McPherson, S. 2006; Nerz, J., et al. 2006;
Rice, B. 2006a; Wistuba, A., et al. 2001.

Revised: March 2007

©Barry Rice, 2005

T: Radek Kastner